

УДК 342.9

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.60>

НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГАБАРИТНО-ВАГОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Фесенко С.В.,
*аспірант кафедри адміністративного права
та адміністративної діяльності
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ORCID: 0009-0005-4221-4239
e-mail: fesenko_s.v@ukr.net*

Фесенко С.В. Напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері габаритно-вагового контролю в Україні.

У статті досліджено напрями вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері габаритно-вагового контролю (ГВК) в Україні як важливого елементу державної політики у сфері безпеки дорожнього руху, охорони транспортної інфраструктури та дотримання публічного порядку. Розкрито теоретико-методологічні засади вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні, зокрема через призму системного підходу, концептуального аналізу адміністративно-правових категорій та засобів впливу. Проаналізовано доктринальні підходи до визначення сутності та значення напрямків удосконалення, охарактеризовано їх роль у підвищенні ефективності державного управління транспортною сферою. Окреслено особливості модернізації нормативної системи в контексті адміністративного права, включаючи класифікацію джерел, проблематику правозастосування та вимоги до єдності нормативного масиву.

Особлива увага приділяється виявленню актуальних проблем чинного адміністративно-правового регулювання у цій сфері, включаючи колізійність нормативної бази, фрагментарність повноважень органів контролю, недосконалість процедур, нестачу цифрових рішень, відсутність єдиної адміністративної процедури, а також неузгодженість відповідальності перевізників із сучасними викликами. На основі критичного аналізу сформульовано пріоритетні напрями вдосконалення адміністративно-правового механізму ГВК, зокрема через оновлення законодавства, реорганізацію організаційно-штатної структури суб'єктів контролю, розвиток інформаційно-правових інструментів і цифровізацію процесів контролю. Окремо обґрунтовано засоби практичного впровадження запропонованих змін, серед яких: законодавче моделювання, оновлення процедурного та матеріального права, проведення експертних оцінок регуляторного впливу, а також застосування механізмів громадського моніторингу та відкритих даних у цій сфері. Завершальний акцент зроблено на формулюванні гарантій реалізації визначених напрямів, включаючи інституційні, правові, організаційні, бюджетні, технологічні та антикорупційні запобіжники, що мають забезпечити належне функціонування оновленої системи адміністративно-правового регулювання ГВК в умовах інтеграції України до європейського правового простору та посилення національної транспортної безпеки.

Ключові слова: габаритно-ваговий контроль, адміністративно-правове регулювання, вдосконалення, публічне адміністрування, транспортна політика, державний контроль, цифровізація, законодавство, публічні повноваження.

Fesenko S.V. Directions for improving the administrative and legal regulation of public relations in the field of dimensional and weight control in Ukraine.

The article examines the directions for improving the administrative and legal regulation of public relations in the field of dimensional and weight control (GVK) in Ukraine as an important element of state

policy in the field of road safety, transport infrastructure protection and compliance with public order. The theoretical and methodological principles for improving the administrative and legal regulation of public relations in the field of GVK in Ukraine are revealed, in particular through the prism of a systemic approach, conceptual analysis of administrative and legal categories and means of influence. Doctrinal approaches to determining the essence and significance of areas for improvement are analyzed, their role in increasing the efficiency of public administration in the transport sector is characterized. The features of the modernization of the regulatory system in the context of administrative law are outlined, including the classification of sources, the issues of law enforcement and the requirements for the unity of the regulatory body.

Particular attention is paid to identifying the current problems of the current administrative and legal regulation in this area, including the conflicting regulatory framework, the fragmentation of the powers of control bodies, the imperfection of procedures, the lack of digital solutions, the absence of a single administrative procedure, as well as the inconsistency of the responsibility of carriers with modern challenges. Based on a critical analysis, priority areas for improving the administrative and legal mechanism of the GVK have been formulated, in particular through updating the legislation, reorganization of the organizational and staff structure of control subjects, development of information and legal instruments and digitalization of control processes. Separately, the means of practical implementation of the proposed changes are substantiated, including: legislative modeling, updating procedural and substantive law, conducting expert assessments of regulatory impact, as well as the use of public monitoring mechanisms and open data in this area. The final emphasis is placed on formulating guarantees for the implementation of certain areas, including institutional, legal, organizational, budgetary, technological and anti-corruption safeguards that should ensure the proper functioning of the updated system of administrative and legal regulation of the GVC in the context of Ukraine's integration into the European legal space and strengthening national transport security.

Key words: dimensional and weight control, administrative and legal regulation, improvement, public administration, transport policy, state control, digitalization, legislation, public powers.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного ГВК виступає одним із ключових напрямів реалізації державної транспортної політики, оскільки безпосередньо пов'язане з гарантуванням безпеки дорожнього руху, збереженням автомобільних шляхів загального користування, дотриманням режиму публічного правопорядку та належного рівня управлінської дисципліни в галузі вантажних перевезень. Разом з тим, чинна система адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні характеризується фрагментарністю, суперечністю та недостатнім рівнем правової і технічної уніфікації, що унеможливорює досягнення належної ефективності реалізації контрольної функції публічної адміністрації.

Наявні диспропорції в нормативно-правовій базі, нечітке розмежування повноважень між суб'єктами контролю, обмеженість цифрових інструментів, а також низький рівень процедурної визначеності вказують на системні вади адміністративно-правового механізму у сфері ГВК. В умовах реформування сфери публічного управління, впровадження концепції «цифрової держави» та гармонізації українського законодавства з правом Європейського Союзу, постає нагальна потреба у всебічному науковому осмисленні теоретичних, нормативних, процедурних та інституційних засад удосконалення адміністративно-правового регулювання ГВК.

Саме на тлі виявлених недоліків особливої актуальності набуває постановка проблеми розроблення комплексного підходу до модернізації правового регулювання вказаної сфери з урахуванням принципів законності, пропорційності, цифровізації, відкритості та ефективності адміністративного впливу. Це передбачає уточнення понятійно-категоріального апарату, аналіз сучасних підходів до оптимізації законодавства, розвиток інституційних механізмів, а також формування гарантій реалізації стратегічно визначених напрямків реформування габаритно-вагового контролю як інструмента публічного адміністрування в транспортній сфері.

Метою наукової статті є дослідження та систематизація теоретико-методологічних засад удосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні з акцентом на уточнення понятійного апарату, виявлення системних проблем чинної нормативної бази, формування пріоритетних напрямів реформування, обґрунтування необхідності законодавчих змін, модернізації організаційно-штатної структури органів контролю, цифровізації інформаційно-правового механізму, а також визначення дієвих засобів практичного впровадження та

гарантій реалізації зазначених напрямів у межах адміністративно-правової моделі публічного управління у транспортній сфері.

Стан опрацювання проблематики. Проблематика адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні поступово набуває актуальності у науково-правовому дискурсі, однак на сьогодні залишається фрагментарно опрацьованою в межах загального дослідження правових засад державного нагляду у сфері транспорту. Основна увага вітчизняних дослідників зосереджена на аналізі адміністративного контролю за безпекою дорожнього руху, цифровізації публічного адміністрування, діяльності Укртрансбезпеки та реалізації контрольних повноважень щодо суб'єктів господарювання, що здійснюють вантажні перевезення.

Окремі положення щодо державного контролю в галузі транспорту знайшли відображення у працях деяких українських науковців, зокрема: Р.С. Агакарян, О.Ф. Андрійко, А.В. Бойко, Р.Я. Демків, В.М. Когут, В.М. Парасюк. Однак, незважаючи на наявність окремих досліджень, відсутня цілісна комплексна розробка, яка б одночасно охоплювала теоретичні, процедурні, цифрові, організаційні та гарантійні аспекти вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні. Практично не досліджуються питання розробки адміністративних процедур ГВК, інституційного реформування органів контролю, формування єдиного цифрового простору у сфері вантажоперевезень, а також системи запобіжників реалізації реформ. Це зумовлює необхідність формування нових науково обґрунтованих підходів до вдосконалення ГВК як цілісного елементу системи державного адміністративно-правового контролю в умовах євроінтеграції України.

Виклад основного матеріалу. Адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні обумовлене необхідністю балансування інтересів держави, суспільства та бізнесу. Методологія даного дослідження також спирається на принципи законності, пропорційності, ефективності, відкритості, цифрової інтегрованості, які все частіше виступають як домінантні у практиці застосування адміністративного права в умовах цифрової трансформації публічного управління. У теорії адмінправа ці принципи визнаються наріжними елементами побудови ефективної системи контролю [1, с. 45–47].

На нашу думку, теоретико-методологічна основа вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні передбачає: а) системний аналіз структурно-правових компонентів інституту ГВК; б) оцінку ефективності чинної нормативної бази; в) визначення функціональної ролі суб'єктів ГВК; г) порівняльно-правовий аналіз іноземного досвіду; ґ) застосування інструментів цифрової трансформації для посилення контролю; д) інтеграцію науково-доктринальних підходів до адміністративного примусу, адміністративної процедури та державного нагляду.

Змістовне осмислення значення вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні вимагає глибокого аналізу його ролі в системі публічного управління дорожньо-транспортною сферою, безпеки руху, охорони інфраструктури, забезпечення економічної справедливості, а також у контексті адаптації національного законодавства до європейських стандартів.

Одним з базових аргументів на користь вдосконалення ГВК є його прямий зв'язок із забезпеченням збереження автомобільних доріг, мостів та інших елементів транспортної інфраструктури. Відомо, що порушення габаритно-вагових параметрів автотранспорту є основною причиною передчасного зносу дорожнього покриття, що вимагає суттєвих витрат із державного та місцевих бюджетів на ремонтні роботи. В умовах дефіциту ресурсів посилення ефективності правового регулювання ГВК є важливою передумовою для забезпечення стійкого функціонування дорожньої інфраструктури [2, с. 355].

Вдосконалення адміністративно-правового механізму контролю вагових та габаритних параметрів транспортних засобів сприяє формуванню системи запобігання порушенням, що прямо впливають на безпеку дорожнього руху. Перевантажені автомобілі характеризуються зниженими технічними показниками керованості, збільшенням гальмівного шляху, погіршенням стійкості та динаміки руху, що значно підвищує ризик дорожньо-транспортних пригод. У цьому контексті, вдосконалення правового інструментарію ГВК виконує профілактичну функцію щодо загроз для життя та здоров'я учасників дорожнього руху [3, с. 25].

Удосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні передбачає чітке визначення процедур, повноважень та меж адміністративного втручан-

ня, що безпосередньо впливає на дотримання принципу законності. Наявні прогалини або нечіткість законодавчого регулювання створюють підґрунтя для адміністративного свавілля, корупційних проявів та порушень прав учасників господарської діяльності у сфері вантажоперевезень. Системна гармонізація адміністративних процедур та їх уніфікація дозволяє забезпечити прозорість і передбачуваність дій контролюючих органів.

З огляду на те, що недобросовісні перевізники, які систематично перевищують допустимі вагові норми, отримують необґрунтовану конкурентну перевагу, удосконалення системи ГВК набуває вагомого економічного значення. Ефективний контроль дозволяє створити однакові умови для всіх суб'єктів господарювання, зменшуючи тінізацію ринку та стимулюючи прозору конкуренцію. Зокрема, застосування автоматичних систем зважування у русі (WiM) дозволяє виключити людський чинник і підвищити об'єктивність виявлення порушень [4].

Важливим фактором значущості вдосконалення ГВК є необхідність гармонізації національного законодавства з нормами Європейського Союзу. Згідно з Директивою 96/53/ЕС, що регламентує габаритно-вагові параметри транспортних засобів у міжнародному перевезенні, країни ЄС застосовують комплексні підходи до контролю за технічними характеристиками транспорту, включаючи використання електронних засобів фіксації, електронні сервіси доступу до даних тощо. Адаптація таких підходів в Україні не лише забезпечує відповідність європейським стандартам, а й сприяє включенню нашої держави до єдиного транспортного простору ЄС [5].

Ефективне правове регулювання ГВК сприяє зміцненню потенціалу органів виконавчої влади, зокрема Укртрансбезпеки, та формуванню стабільного, професійного кадрового корпусу, здатного реалізовувати складні адміністративні функції у сфері транспортного контролю. Вдосконалення регуляторного поля створює підстави для чіткої ієрархії повноважень, процедурної узгодженості, електронної взаємодії між відомствами, а також для належного захисту прав учасників правовідносин у сфері ГВК [6].

Виходячи із аналізу значення та вагомості цих напрямків, ми вважаємо, що напрямки вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні – це системно визначені, цілеспрямовані вектори правової, організаційної, процедурної, технічної та інституційної модернізації державної політики у сфері габаритно-вагового контролю, що спрямовані на підвищення ефективності правозастосування, забезпечення публічного інтересу, безпеки дорожнього руху, охорони інфраструктури та відповідності європейським правовим стандартам. Ці напрямки мають утворювати комплекс заходів, що взаємопов'язано функціонують у межах єдиної системи адміністративного регулювання.

У системному контексті можна виділити такі напрями вдосконалення: 1) Нормативно-правовий – гармонізація вітчизняного законодавства з міжнародними стандартами та практиками ЄС; 2) Організаційно-інституційний – підвищення компетентності уповноважених органів, належного статусу, чіткого розподілу повноважень; 3) Техніко-процедурний – модернізація технологій контролю (WiM), уніфікація процесуальних процедур перевірок; 4) Інформаційно-цифровий – розбудова електронних реєстрів, інтеграція з геолокаційними системами; 5) Превентивно-комунікативний – запровадження освітніх кампаній, відкритий доступ до статистики та результатів контролю. Ці напрями утворюють комунікуючу систему, що дозволяє не лише виявляти та реагувати на перевантаження, але й запобігати їм через складні взаємовпорядковані правові інструменти.

У свою чергу, виникає потреба в окремому теоретико-прикладному аналізі особливостей напрямків вдосконалення нормативної системи ГВК як складової сучасного адміністративного права. Особливістю нормативного забезпечення ГВК є його мультирівнева побудова, що охоплює: а) закони України; б) підзаконні акти Кабінету Міністрів України; в) нормативні документи Міністерства інфраструктури та Укртрансбезпеки; г) міжнародні норми, імplementовані через національне законодавство. У зв'язку з цим напрямки вдосконалення мають враховувати взаємозв'язок між цими рівнями, необхідність узгодження понять, процедур та відповідальності.

Одним з базових напрямків удосконалення є уніфікація термінологічного апарату, яка реалізується через внесення змін до законодавчих актів з метою встановлення єдиних дефініцій понять «габаритно-ваговий контроль», «перевантаження», «дозвіл на рух» тощо [7]. Цей напрямок має особливість у тому, що передбачає гармонізацію національних понять із загальноєвропейськими термінами, що полегшує транскордонне правозастосування.

Особливістю сучасного етапу є інтеграція технічних регламентів у правову базу нормативної системи. Наприклад, результати вимірювання систем WiM (зважування в русі) були нормативно

закріплені як доказ у правопорушеннях, а автоматична фіксація стала підставою для винесення постанови без участі посадової особи. Таким чином, технічний параметр набуває статусу юридичного факту, що вимагає нових підходів до юридичної відповідальності, доказування, захисту прав.

Особливістю сучасних нормативних змін є деталізація процедур та розмежування повноважень між суб'єктами контролю. Якщо раніше існували значні прогалини у процедурах супроводу ТЗ до місця зважування, часі перевірки, межах адміністративного впливу, то сьогодні це врегульовано у Порядках КМУ (зокрема № 513), де встановлено межу супроводу до 50 км, обов'язок фіксації кожного етапу перевірки [8]. Це демонструє ще одну особливість напрямків вдосконалення, а саме орієнтація на процедурну прозорість та мінімізацію дискреції інспекторів, що відповідає європейським стандартам верховенства права.

Крім того, цифровізація нормативної системи проявляється в тому, що реєстри дозволів, порушень, ТТН отримують статус нормативно визначених джерел інформації з юридичною силою. Відповідні бази даних, інтегровані з системами МВС, Укртрансбезпеки, митниці, забезпечують прозоре адміністрування у сфері ГВК [4]. Такий напрямок є особливо важливим у контексті недопущення подвійного покарання, фальсифікацій та несанкціонованого використання даних.

Отже, напрямки вдосконалення нормативної системи адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні мають низку сутнісних особливостей: а) орієнтацію на правову визначеність і термінологічну уніфікацію; б) техніко-правову інтеграцію автоматизованих засобів контролю; в) адаптацію до правових норм ЄС; г) формування чітких процедур адміністративного впливу; д) нормативне закріплення цифрових реєстрів як інструментів адміністрування. Таке вдосконалення є не просто технічною реформою, а глибокою правовою трансформацією, що створює умови для формування ефективної системи публічного управління у транспортній сфері, гарантує захист прав учасників ринку та забезпечує стратегічну інфраструктурну безпеку держави.

Проте, не дивлячись на всі позитивні ознаки та переваги, варто констатувати, що адміністративно-правове регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні переживає процес активної трансформації – після запровадження автоматичних систем зважування, зміни в законодавстві законом № 1534-IX (03.06.2021) та постанов КМУ, очікувалося надзвичайно сильне підсилення ефективності [9]. Однак фактична реалізація механізму викриває критичні недоліки, що гальмують досягнення стратегічних цілей. Саме тому, необхідним є здійснення аналізу виявлення структурно-процедурних, технічних та організаційно-правових проблем, що потребують корекції для впровадження цілісної системи публічного адміністрування у сфері ГВК. На нашу думку до найбільш актуальних, важливих та тих що потребують першочергового вирішення проблем чинного адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні можна віднести:

1. Нормативна фрагментарність і суперечності – сучасне законодавство демонструє фрагментарність: наявні численні джерела (Закон України «Про автомобільний транспорт» [7], Порядки КМУ № 879 [10], і № 513 [8], зміни до КУпАП [11] не завжди узгоджуються між собою. Низка термінів, таких як «зона контролю», «місце фіксації» або «перевантаження», подається без чітких або єдиних визначень, що призводить до юридичної невизначеності у правозастосовній практиці.

2. Недостатня процесуальна деталізація – незважаючи на впровадження Порядків № 513 (2023) та № 879 (2007), процедурні режими контролю залишаються нечіткими. Залишається недоопрацьованим питання самовільного коригування маршрутів інспекторами, неврегульовані обставини фото– і відеофіксації, відсутність стандартизованих процесів документування рейдових заходів. Це створює ризики зловживання і порушення прав суб'єктів перевезень.

3. Технічні виклики автоматизації – національна мережа WiM-систем розвивається, але її покриття недостатнє, за даним Державної служби України з безпеки на транспорті на сьогодні в Україні підключено 57 WiM-комплексів у 20 областях [12], а стратегічно необхідно приблизно 250. Найбільше таких майданчиків зосереджено на Київщині (7) та Хмельниччині (6). По чотири комплекси – у Дніпропетровській, Полтавській та Сумській областях. Однак на практиці порушення наразі фіксує 55 майданчиків у 19 регіонах, згідно з інформацією Укртрансбезпеки [13]. Існує нерівномірність функціонування систем, як технічно, так і метрологічно: недотримання стандартів OIML R-134 створює ризики неприйнятності доказів у судах [14]. Неспівпадіння результатів автофіксації зі способами визначення в суді підриває довіру до системи.

4. Інституційні суперечності – розподіл повноважень між Укртрансбезпекою, Нацполіцією, Держспецтрансслужбою здійснено непослідовно. У Порядку № 879 Укртрансбезпека визначена як ключовий суб'єкт, проте заниження ролі інших органів фактично не врегульовано. Тобто міжвідомча координація між Укртрансбезпекою, поліцією, Держспецтрансслужбою, митницею, військовими адміністраціями, фактично відсутня. Це створює конкуренцію за повноваження, дублювання функцій та слабку відповідальність за загальний результат.

5. Юридичний статус автозаписів і адміністративної відповідальності – автоматична фіксація порушень із використанням WiM отримала правове закріплення законом № 1534-IX і постановами. Однак незрозуміла правова процедура оскарження таких постанов, оскільки відсутня чітка регламентація строків, підстав та відповідальності при відмові в оскарженні [9]. Це створює умови для технічних колізій та невизначеності в судовій практиці.

6. Обмеженість адаптації до правових стандартів ЄС – Україна імплементувала елементи Директиви 96/53/ЄС, але нормативна імплементация лишилась неповною, стандарти ваги й габаритів введені, але європейські процедури контролю, частково або неточно. Зокрема, юридично не врегульовано автоматичне визначення перевантаження через геолокаційні дані, уніфікація реєстрів ТТН та спільне моніторування транспорту, майже відсутні, що позбавляє Україну можливості повноцінної інтеграції в транспортний простір ЄС [5].

7. Відсутність єдиного електронного реєстру ТТН, дозволів і порушень – наразі в Україні немає єдиної цифрової платформи для обліку інформації про видані дозволи, результати зважувань, винесені постанови. Це дозволяє суб'єктам ухилятися від відповідальності, створює можливості для підробки документів і ускладнює ефективну міжвідомчу взаємодію. Наразі розроблено лише портал проєкту «Електронна товарно-транспортна накладна» [15].

8. Незбалансованість розмірів адміністративної відповідальності – штрафи за перевантаження сягають 151 000 грн. (ст. 132-1 КУпАП), однак для малого бізнесу або фізичних осіб-перевізників така відповідальність є надмірною, а для великого бізнесу, недостатньо стримуючою. Відсутність прогресивної шкали або можливості диференціації на підставі наміру, повторності чи характеру порушення порушує принцип пропорційності [16].

9. Відсутність ефективної системи адміністративного оскарження – чинне законодавство не гарантує оперативного й ефективного адміністративного оскарження дій чи бездіяльності інспекторів Укртрансбезпеки або автоматичних систем. Відсутність спеціального органу розгляду скарг або узгодженої процедури призводить до перевантаження судів.

10. Низький рівень правової обізнаності перевізників – значна кількість перевізників, особливо у сегменті малих і середніх підприємств, не має доступу до повної інформації про зміни в законодавстві. Відсутні ефективні програми навчання, методичні рекомендації, інтерактивні електронні сервіси, що обмежує ефективність дії навіть добре виписаних норм.

Отже, чинне адміністративно-правове регулювання габаритно-вагового контролю в Україні має низку сутнісних та системних проблем, які слід розглядати у взаємозв'язку: а) на рівні законодавства – нечіткість термінології, процедурна розмитість, фрагментарність нормативної системи; б) на рівні реалізації – технічна незабезпеченість, неефективність взаємодії між суб'єктами, слабка інституційна координація; в) на рівні правозастосування – проблеми з відповідальністю, оскарженням, відсутністю цифрової інфраструктури [17, с. 72].

У свою чергу, виявлення вище вказаних системних проблем слугує аналітичною основою для формулювання пріоритетних напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні, які мають стати ключовими орієнтирами у процесі реформування галузі та створення правового середовища, сумісного з європейськими стандартами управління. На нашу думку до таких напрямків вдосконалення можна віднести:

1. Внесення змін до законодавства як засіб оптимізації адміністративно-правового впливу у сфері ГВК: кодифікація нормативної бази в окремий спеціальний закон; б) внесення змін до КУпАП з урахуванням специфіки ГВК; в) законодавче закріплення автоматизованого притягнення до відповідальності; г) унормування цифрових доказів та доступу до даних WiM; г) закріплення гарантій прав перевізників у процесі ГВК.

2. Внесення змін до організаційно-штатної структури органів, що здійснюють ГВК: а) створення у структурі Укртрансбезпеки окремої вертикалі ГВК; б) збільшення кількості штатних інспекторів; в) запровадження спеціалізованих посад технічного характеру (метрологи, оператори WiM); в) врахування досвіду Франції, Німеччини, Польщі щодо автономії і професіоналізації підрозділів контролю.

3. Внесення змін до інформаційно-правового механізму як елемент цифрового інструментарію регулювання: а) створення інтегрованого реєстру ГВК; в) запуск цифрового порталу перевізника; в) нормативне визнання цифрових доказів (WiM, фото, геотеги); г) регламентація доступу до публічної адміністративної інформації; г) розширення міжвідомчої цифрової взаємодії на основі меморандумів та протоколів обміну даними.

4. Розроблення єдиної адміністративної процедури ГВК: а) затвердження єдиної адміністративної процедури здійснення ГВК; б) впровадження стандартів документування; в) гарантування прав учасників правовідносин.

5. Технічна модернізація та національне розгортання WiM: а) розширення мережі WiM-платформ; б) створення електронної карти контролю; в) метрологічна перевірка систем.

6. Інституційна реорганізація та міжвідомча координація: а) закріплення за Укртрансбезпекою статусу головного координатора; б) створення спільного центру взаємодії; в) оптимізація кадрової структури.

7. Цифровізація адміністративно-правового регулювання: а) створення єдиного електронного реєстру порушень, дозволів та зважуваль; б) реалізація цифрового кабінету перевізника; в) інтеграція баз даних органів влади.

8. Реформування адміністративної відповідальності: а) диференціація санкцій залежно від виду перевізника, повторності, умислу; в) впровадження альтернативних заходів впливу.

9. Гарантії адміністративного оскарження: а) створення спеціалізованих адмінкомісій; б) запровадження онлайн-оскарження; в) підключення до системи «Електронний суд».

10. Освітні та комунікаційні заходи: а) інтерактивне навчання перевізників; б) розробка методичних матеріалів; в) просвітницькі кампанії та співпраця з асоціаціями.

Загалом, узгоджене втілення цих пріоритетних напрямів дозволить створити ефективну, прозору та сучасну адміністративно-правову модель контролю, яка не лише відповідатиме стратегічним національним інтересам, але й забезпечить відповідність критеріям права Європейського Союзу в сфері транспортного регулювання.

У свою чергу, необхідним також вважається розглянути існуючі засоби практичного впровадження напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні.

Першим таким засобом можна виділити – законодавче моделювання, яке виступає формою аналітико-конструкторської діяльності. Його суть полягає у проєктуванні такої моделі нормативно-правового масиву, яка б забезпечувала системність, узгодженість, правову визначеність та ефективність регулювання контрольної діяльності у сфері автомобільного транспорту. Крім того, важливим аспектом законодавчого моделювання є максимальна гармонізація положень вітчизняного законодавства з директивами Європейського Союзу, зокрема Директивою 96/53/ЄС про встановлення максимальних ваг і габаритів транспортних засобів, що рухаються дорогами держав-членів [5].

Другим засобом реалізації реформ є розробка оновлених положень процедурного та матеріального адміністративного права, які мають визначати юридичну природу адміністративно-правових відносин у сфері ГВК. Йдеться, зокрема, про оновлення механізмів реагування на виявлені правопорушення, процедури фіксації порушень, порядок використання автоматизованих технічних засобів, обробку доказів, забезпечення правової визначеності для суб'єктів господарювання. Матеріально-правові положення мають бути деталізовані щодо складів адміністративних правопорушень, пов'язаних із перевищенням вагових або габаритних норм, включаючи кваліфікуючі ознаки, обставини, що обтяжують або пом'якшують відповідальність, та підстави для застосування заходів забезпечення (блокування, зупинка, вилучення документів).

Третім важливим засобом практичного впровадження – є оцінка регуляторного впливу нормативно-правових актів, які розробляються у сфері ГВК. Вона забезпечує наукову, соціально-економічну та юридичну обґрунтованість запропонованих рішень та сприяє досягненню оптимального балансу між інтересами держави, суспільства і бізнесу.

Згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», оцінка регуляторного впливу повинна супроводжувати будь-який нормативно-правовий акт, що впливає на діяльність суб'єктів господарювання. У контексті ГВК це передбачає залучення до експертної роботи наукових установ, асоціацій перевізників, міжнародних експертів з транспортного права. Аналіз має охоплювати: а) витрати суб'єктів господарювання; б) потенцій-

ну ефективність; в) ризики зловживань; г) вплив на транскордонну логістику [18]. Застосування оцінки регуляторного впливу дозволяє виявити приховані наслідки нововведень, уникнути зайвого адміністративного навантаження, забезпечити відповідність регулювання принципам належного врядування, відкритості й передбачуваності.

Останнім, але не менш важливим практичним засобом є впровадження громадського моніторингу та контролю за реалізацією адміністративно-правової реформи у сфері ГВК. В умовах демократичної правової держави участь громадянського суспільства у процесах регулювання є необхідною передумовою його легітимності та ефективності.

Інституційними формами такого моніторингу є: а) утворення при Укртрансбезпеці дорадчих громадських рад; б) впровадження онлайн-систем фідбеку від перевізників щодо дій інспекторів; в) функціонування незалежних громадських платформ контролю порушень (наприклад, інтерактивні мапи скарг на WiM-комплекси); г) залучення профільних неурядових організацій до аналітичного моніторингу дотримання процедур та прав осіб. Крім того, важливим інструментом є проведення регулярних публічних обговорень з питань реформування ГВК із залученням представників бізнесу, науковців, медіа, органів влади та міжнародних партнерів. Такі заходи сприяють формуванню горизонтальних комунікацій і підвищенню прозорості адміністративної діяльності.

Загалом, ми вважаємо, що впровадження пріоритетних засобів практичного впровадження напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання габаритно-вагового контролю в Україні потребує цілісного поєднання нормотворчих, процедурних, експертно-аналітичних і громадських інструментів. Такий комплексний підхід дозволить не лише змінити правову форму реалізації державної політики, а й сформувати стійку інституційну практику забезпечення транспортної безпеки в Україні.

Також варто відзначити, що сучасна система адміністративно-правового регулювання ГВК в Україні потребує не лише формулювання ефективних напрямів її вдосконалення, але й дієвих правових гарантій реалізації запропонованих змін. В умовах реформування державного управління, процесу децентралізації та цифрової трансформації особливого значення набуває забезпечення стійкості адміністративних реформ, що досягається через наявність системи гарантій правового, інституційного та процедурного характеру.

Однією з ключових гарантій є забезпечення неперервності інституційної політики у сфері габаритно-вагового контролю. Йдеться про мінімізацію ризиків зміни адміністративного курсу внаслідок кадрових ротацій, політичних коливань або змін уряду. Законодавче закріплення принципів правової спадковості та інституційної пам'яті дозволить уникати ситуацій, коли з кожною новою адміністрацією відбувається радикальна зміна вектора реформ.

У свою чергу, додна адміністративна ініціатива у сфері ГВК не може бути реалізована без чіткої системи фінансування. Гарантією ефективної реалізації напрямів вдосконалення є закладення в Державному бюджеті України окремих програмних видатків на: закупівлю WiM-комплексів, підготовку персоналу, утримання реєстрів, забезпечення інфраструктури, а також довгострокове фінансування нормативно-проектної діяльності. Бюджетна сталість зменшує ризики зупинки реформ через брак ресурсів.

Також, необхідно закріпити в законодавстві положення про дисциплінарну, адміністративну та, за потреби, кримінальну відповідальність посадовців органів публічного управління, які допустили саботаж або бездіяльність при впровадженні заходів у сфері ГВК. Це стане важливим запобіжником проти імітації реформ і посилить виконавчу дисципліну.

Крім того, системний судовий нагляд, у тому числі адміністративна юстиція, має гарантувати захист як інтересів держави (у випадку недобросовісних перевізників), так і прав суб'єктів господарювання. Окрему увагу слід приділити уніфікації судової практики, створенню правових позицій КАС ВС щодо типових спорів (скасування постанов WiM, оскарження технічних помилок у зважуванні тощо) [19, с. 133].

Гарантією реалізації адміністративно-правових змін у сфері ГВК є вбудовані механізми протидії корупції. Зокрема: електронне декларування рішень, алгоритмізація прийняття постанов, відеофіксація кожного інспекційного втручання, індикатори ризиків неправомірного впливу, аудит діяльності інспекцій [20].

Також, важливою гарантією є обов'язковість регулярного інформування громадськості та парламенту про хід реалізації реформ у сфері ГВК (через щорічні доповіді Укртрансбезпеки, відкри-

ті аналітичні звіти, парламентські слухання) є інструментом публічного контролю і важливою гарантією незгорання політики вдосконалення [21].

І останньою гарантією є наявність системи професійної підготовки та підвищення кваліфікації кадрів. Для забезпечення повноцінної реалізації нових норм та інструментів ГВК необхідна гарантована підготовка інспекторського складу. Це має включати регулярні тренінги, сертифікацію, обов'язкову перепідготовку за зміною законодавства, співпрацю з європейськими партнерами для обміну досвідом (наприклад, із ITD Польщі чи BAG Німеччини).

Загалом, ми вважаємо, що сукупність гарантій реалізації напрямів вдосконалення адміністративно-правового регулювання у сфері габаритно-вагового контролю формує правове середовище, у якому трансформаційні процеси набувають незворотного характеру. Вони спрямовані на інституційне, правове, фінансове та публічне забезпечення виконання адміністративної реформи. Відмежування гарантій від засобів практичного впровадження дозволяє розмежувати сферу механізмів реалізації та умов, що забезпечують їх дієвість, що відповідає принципам правової держави та належного врядування.

Висновки. У ході дослідження проаналізовано комплекс теоретико-методологічних, концептуальних та практичних підходів до вдосконалення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні. Установлено, що ефективне регулювання у цій сфері потребує системного оновлення нормативної бази, чіткого визначення напрямів реформ, а також адаптації управлінських процедур до сучасних викликів цифровізації, децентралізації та інтеграції в європейський правовий простір. Визначено й розкрито ключові проблеми чинної моделі ГВК: фрагментарність законодавства, інституційна невизначеність, відсутність єдиної адміністративної процедури, технічна та інформаційна недосконалість, прогалини у процедурі оскарження та низький рівень правової обізнаності суб'єктів. Сформульовано дефініцію напрямків вдосконалення ГВК як структурованої сукупності концептуальних та нормативних заходів, спрямованих на підвищення ефективності адміністративного впливу у сфері публічного контролю за дотриманням габаритно-вагових обмежень.

Обґрунтовано пріоритетні напрями реформування: технічну модернізацію WiM-систем, інституційну реорганізацію, цифровізацію управління, оновлення адміністративної відповідальності, запровадження єдиної процедури контролю, підвищення правових гарантій суб'єктів та освітньо-інформаційний супровід. Окремо проаналізовано засоби практичного впровадження змін (законодавче моделювання, оновлення матеріального і процесуального права, проведення регуляторних оцінок, інструменти громадського моніторингу) та окреслено гарантії реалізації таких змін (належне фінансування, кадровий ресурс, організаційна сталість, підконтрольність і підзвітність). Таким чином, сформовано цілісний підхід до оновлення адміністративно-правового регулювання суспільних відносин у сфері ГВК в Україні як до складової публічної політики у сфері транспортної безпеки, що відповідає сучасним викликам і стандартам ефективного державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Андрійко О.Ф. Державний контроль в Україні: організаційно-правові засади. К.: Наукова думка, 2004. 304 с.
2. Бойко А.В. Адміністративно-правове забезпечення державної транспортної політики в Україні: дис... д.ю.наук: 12.00.07 / Науково-дослідний інститут публічного права. Дніпропетровський національний університет внутрішніх справ. Київ, 2021. 480 с.
3. Парасюк В.М., Демків Р.Я., Когут В.М. Безпека дорожнього руху: навчальний посібник. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 340 с.
4. Транснет. URL: <https://www.transnet.com.ua>.
5. Директива 96/53/ЄС Ради ЄС про встановлення для деяких дорожніх транспортних засобів, що перебувають в обігу в межах Співтовариства, максимальних дозволених розмірів для внутрішнього та міжнародного дорожнього руху та максимальної дозвolenної маси для міжнародного дорожнього руху: Директива Європ. співтовариства від 25.07.1996 № 96/53/ЄС: станом на 14 серп. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_002-96#Text.
6. Державна служба України з безпеки на транспорті. URL: <https://dsbt.gov.ua>.
7. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05.04.2001 № 2344-III: станом на 19 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2344-14#Text>.

8. Про затвердження Порядку супроводження автомобільного транспортного засобу, що має ознаки порушення нормативів вагових або габаритних параметрів, до найближчого місця зважування для здійснення габаритно-вагового контролю, а також заборони подальшого руху такого автомобільного транспортного засобу: Постанова Каб. Міністрів України від 19.05.2023 № 513: станом на 18 трав. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/513-2023-п#Text>.
9. Про внесення змін до деяких законів України щодо окремих питань здійснення габаритно-вагового контролю : Закон України від 03.06.2021 № 1534-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1534-20#Text>.
10. Про заходи щодо збереження автомобільних доріг загального користування: Постанова Каб. Міністрів України від 27.06.2007 № 879: станом на 26 лип. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/879-2007-п#Text>.
11. Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо окремих питань здійснення габаритно-вагового контролю: Закон України від 29.06.2021 № 1582-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-20#Text>.
12. На понад 112 млн грн поповнився бюджет завдяки WIM-штрафам за 9 місяців 2024 року. URL: <https://dsbt.gov.ua/novyny/na-ponad-112-mln-hrn-popovnyvsia-biudzheth-zavdiaky-wim-shtrafam-za-9-misiatsiv-2024-roku>.
13. З початку 2025 року в Україні зафіксували понад 2,4 тисячі порушень вагового контролю – 534 з них на Миколаївщині. URL: <https://news.pn/uk/public/328484>.
14. ДСТУ OIML R 134-1:2010 Прилади автоматичні для зважування дорожніх транспортних засобів у русі та вимірювання навантажень на вісь. Частина 1. Загальні технічні вимоги та методи випробування (OIML R 134-1:2006, IDT). БУДСТАНДАРТ Online – нормативні документи будівельної галузі України. URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=54742#:~:text=Знайти%20документ-,ДСТУ%20OIML%20R%20134-1:2010%20Прилади%20автоматичн.
15. e-TTN. URL: <https://e-ttn.miu.gov.ua>.
16. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212-24): Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X: станом на 14 черв. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.
17. Агакарян Р.С. Адміністративна відповідальність за проступки на транспорті: теоретико-правова характеристика: дис. ... д-ра філософії в галузі права: 081. м. Одеса, 2023. 196 с. URL: <https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/eaddbb27b-6522-42f9-990f-dcdc8256c435/content>.
18. Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності: Закон України від 11.09.2003 № 1160-IV: станом на 24 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1160-15#Text>.
19. Бойко А.В. Система суб'єктів адміністративно-правового забезпечення реалізації державної транспортної політики в Україні загальної компетенції. *Юридична наука*. 2020. № 1. С. 131–136.
20. Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/uk>.
21. Публічний звіт голови Укртрансбезпеки Євгена Зборовського. 2023. URL: https://dsbt.gov.ua/images/public_reports/publ_zvit_zh_2023.pdf.